

nemzetiség történelmét, kultúráját közvetítő anyagot, amelyek az arra alkalmas tantárgyak szervezéséi legyenek. El kell érni, hogy legalább a nemzetiségi tanítási nyelvű iskolatípus több ismeretet közvetítsen az azonos nyelvi nemzet történelméből és földrajzából.

E célokot szolgáló dokumentumok, kerettervek, óratervek kimunkálását, illetve tankönyvek kidolgozását központi forrásból szükséges biztosítani. Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy alternatív tankönyvként az azonos nyelvi nemzetek tankönyvei közül melyeket lehet alkalmazni az egyes hazai iskola fokon és iskola típuson. Ugyancsak központilag kell gondoskodni a nemzetiségi oktató-nevelő intézmények munkáját elősegítő taneszközök külföldről történő beszerzéséről.

A nemzetiségi óvodák, általános- és középiskolák keretterveinek, óraterveinek, valamint az elkészítendő nyomtatott taneszközök (tankönyvek) koncepcióinak nyelvterületenkénti kimunkálásáról az Országos Közoktatási Intézet Szolgáltatási Irodájának Nemzetiségi Csoportja gondoskodik. E célból nyelvterületenként szakmai bizottságokat kell létrehozni.

Az oktatásirányításnak és az önkormányzatoknak – hosszabb távon – számolni kell a visszakörzetesítésből adódó, a nemzetiségi nyelvi oktatással járó többletfeladatokkal.

A hatékony nevelő-oktató munka kulcsfontosságú kérdése a megfelelő személyi és tárgyi feltételek biztosítása. Ennek érdekében a hazai nemzetiségi pedagógusképzés keretében a tanszékek és tanszéki csoportok személyi fejlesztése, valamint a képzés szakmai anyagának korszerűsítése szükséges.

Folytatni kell a központi keretből finanszírozott, már megkezdett beruházásokat, illetve megvizsgálni a további sürgős igények megvalósításának lehetőségét.

Mata Mihály

NEMZETISÉGI OKTATÁS KÁRPÁTALJÁN

Brenzovits László történész, a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetsége titkárának (Ungvár) információit lejegyezte Forray R. Katalin.

Ukrajnában az iskolaszervezet alapja a Szovjetunió-szerte bevezetett 9 + 2 osztály: a kilencéves általános iskolára kétéves középiskola épül. Magyar tannyelvű oktatás az óvodában, általános iskolában és középiskolában van, a szakképzésben nincsen. Az Ungvári Állami Egyetemen magyar tanárképzés folyik, egy évfolyamon mintegy 10 hallgató tanul, csaknem valamennyien lányok.

1991-ben fogadták el Ukrajnában az új oktatási törvényt, amely megengedi a nemzetiségi nyelv és kultúrák ápolását, lehetővé teszi a magánfenntartású intézmények működését az iskolarendszer minden szintjén. A törvény minden tekintetben korszerűnek és jónak tekinthető. A gyakorlati megvalósítás okoz nehézséget. A magyar kisebbség szempontjából jelentős probléma, hogy az ukrán kulturális tradíció eltér a magyartól. Ez az eltérés jelenik meg a többi között abban a vitában, amely a kulturális autonómia értelmezésében kialakult. Ukrán értelmezés szerint a magyar kisebbségnek megvan a kulturális autonómiája, mivel iskolában ápolhatja, örökítheti át anyanyelvét, van újságja, kulturális szervezete. Magyar értelmezés szerint a kulturális autonómia megfelelő intézményrendszert jelent, ez pedig hiányzik. A magyar tannyelvű iskolákat ugyanabból a központból igazgatják, mint a többségi ukrán népességét.

Ukrajna legnagyobb lélekszámú kisebbsége, az orosz, oktatási szempontból a magyarhoz hasonló helyzetben van. Ahol többen élnek, ott az iskolák többsége is orosz. Kelet-Ukrajnában ez a helyzet; például Dnyepropetrovszkban csak egyetlen ukrán iskola van. A problémát mindenütt a szórványban élő kisebbség oktatási ellátása jelenti.

Ungváron, Beregszászon megfelelőek az oktatási feltételek, de például a magyar szórvány lakta Rahóban, Körösmezőn nincs önálló magyar iskola, pedig magyar tannyelvű oktatásra lenne igény. Tanárt nem tudnak küldeni, és nem elsősorban azért, mert számszerűen nincsen elegendő. Az alföldi térségből, a tömbben élő magyarság közül nehezen megy bárki is a hegyekbe tanítani. Ezen az sem változtatott, hogy a KMKSz dupla fizetést ajánlott fel. A fizetésemelést hamar elviszi az infláció, így nemigen marad eszköz a tanárok irányítására.

Távlatilag a térség magyar oktatásügyének irányítói legfontosabbnak a kulturális autonómiaigények megfogalmazását látják, gyakorlatiasabban fogalmazva egy koherens oktatásfejlesztési koncepció kialakítását. A koncepció megfogalmazásában örömmel üdvözölnék a magyarországi szakemberek támogatását. Elképzelésük szerint a magyar iskolákat egyetlen tankerületben kellene egyesíteni, ilyen módon irányítás szempontjából függetlenednének az ukrán oktatásügytől. A szakképzésben is be kívánják vezetni a magyar nyelvű oktatást. Az iskolaszervezetet a magyarországihoz kívánják közelíteni, a nyolc évfolyamú általános iskolára épülő négyéves gimnázium bevezetésével. A külföldi – mindenekelőtt magyarországi – felsőfokú továbbtanulás megalapozásához sem elegendő a szovjet rendszerű kétéves gimnázium. Jelenleg évente mintegy 60 diák felvételizik magyar felsőfokú iskolába.

A tanárok Magyarországon elsősorban nyári nyelvtanfolyamon vesznek részt, hiányzik azonban a rendszeres továbbképzés. Van néhány tanár, aki átjár Magyarországról, de ez inkább csak "misszionáriusi" segítség: a bérkülönbségek a két ország között akkorák, hogy nem tudják megfizetni a vendégtanárokat.

A jogi szabályozás lehetővé tesz szerkezeti változtatásokat, ehhez viszont tankönyvekre van szükség. A magyarországi tankönyvek átvételét megnehezíti az eltérő iskolaszervezet. A 9–10. osztálynak megfelelő magyarországi iskolaszint nincsen, a magyar nyelvű gimnazisták kis száma miatt nem is gondolhatnak rá, de anyagilag sem látják értelmét annak, hogy önállóan állítsanak elő tankönyveket. A magyar oktatás, amely jogilag a teljes oktatási szerkezetben bevezethető, nyolcadik osztályban tulajdonképpen megszűnik. Az egyetlen kivétel az újonnan létesült négy évfolyamos magyar tanítási nyelvű állami gimnázium Beregszászon, ahol várhatóan egyházi gimnázium is szerveződik. Általános gond, hogy a magyarországi árak miatt nem jutnak itteni újsághoz, könyvhöz. A tankönyvellátás megoldására az alábbi javaslatot dolgozták ki. Mivel Kárpátalján sokkal olcsóbb a munkaerő, mint Magyarországon, a saját céljaikra fordítandó tankönyveket maguk állítanák elő. A kiadás joga mellett azt az anyagi támogatást szeretnék, amit a kiadásra fordítanának Magyarországon. A tárgyalások még az elején tartanak, és nem is bizonyos, hogy ez az egyetlen vagy a legjobb megoldás. Annál is inkább, mert nem kötelező tankönyvekben gondolkodnak, hanem alternatív, választható könyvekben.

NEMZETISÉGI ISKOLÁZÁS ROMÁNIÁBAN

Jung János (orvos, Marosvásárhelyi Orvostudományi Egyetem, az Erdélyi Bolyai Társaság[†] alelnöke) és *Dezső Gábor* (matematikus, Kolozsvár, az Erdélyi Bolyai Társaság titkára) információit lejegyezte Forray R. Katalin.

Romániában sem készült még el az új oktatási törvény. A választások előtt benyújtottak, és a parlamenti szakbizottságok el is fogadtak egy törvénytervezetet, ezt azonban az új válasz-

[†] Az Erdélyi Bolyai Társaság a kolozsvári Bolyai Egyetem újraindítását célzó szervezet.